

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

УДК 930:070 (477) «1985/1991»

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2019/4.27>

Данилевський В.В.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ОСОБЛИВОСТІ СПАДУ ІДЕОЛОГІЧНОГО ПАФОСУ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛЬНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ В УМОВАХ ЗРОСТАЮЧОГО ПРОЦЕСУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА (1985–1991 РОКИ)

Висвітлено питання трансформації суспільної ідеології засобами публіцистичного жанру на сторінках української журнальної публіцистики в період перебудови (1985–1991 роки). Доводиться, що трансформація української публіцистики в роки перебудови відбувалася у складних суспільно-політичних умовах, коли змінювалися економічна основа, характер соціально-культурного середовища та духовно-психологічна атмосфера суспільства. Констатується, що в зазначений період на передній план виводились матеріали, присвячені оновленню суспільної ідеології та системи цінностей тодішнього радянського суспільства. Констатується, що в розпал перебудови в журнальному середовищі мала місце тенденція до ослаблення цензурного тиску, а згодом і втрачання компартійної монополії, а також стала можливою реалізація громадянських прав і свобод. Актуальні і співзвучні часові публіцистичні матеріали журнальних видань зумовили зростання їхнього тиражу і популярності. Вказується на те, що українські громадсько-політичні та літературно-художні журнали робили вагомий внесок в осмислення широким загалом суспільних процесів і утвердження плюралізму думок. Констатується, що з кінця 1980-х років на сторінках журналів з'являються матеріали релігійної тематики, що говорить про формування в той час нової суспільної ідеології та відхід від комуністичної політики атеїзму. Робиться висновок про те, що на завершальному етапі перебудови гострій критиці піддається існуючий лад і подвійні стандарти панівної ідеології, набувають актуальності публікації, в яких автори виступають за відокремлення та суверенітет України, підтримуються національно-патріотичні вимоги і програми, схвалюються дії політичних сил, які виступають виразниками національної ідеї.

Ключові слова: автор, журнали, ідеологія, перебудова, публікації, публіцистика, редактор, суспільство, читач.

Постановка проблеми. Часом докорінних змін в українській свідомості стала доба перебудови та гласності (1985–1991 рр.), яка стосувалася всіх сфер життя – суспільної свідомості, політики, економіки, культури. Велику роль в цей період в утвердженні засад демократії, формуванні ідеології національного відродження, оновлення суспільства і майбутньої державної незалежності України відіграла вітчизняна журнальна публіцистика.

Проблематика вивчення суто історії української журнальної публіцистики періоду перебудови донедавна фактично залишалася поза увагою дослідників. І лише останнім часом посилилася увага до вивчення та систематизації знань про цю

важливу складову частину духовного життя українського суспільства, усебічного й об'єктивного її осмислення. Одним із напрямів цієї роботи є аналіз особливостей висвітлення питань суспільної ідеології засобами публіцистичного жанру в періодичних журналах доби перебудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування української публіцистики в роки перебудови крізь призму аналізу висвітлення питань суспільної ідеології засобами публіцистичного жанру ще не стала предметом широкого і ґрунтовного історичного дослідження. Окремі аспекти порушеної нами проблеми висвітлювали такі дослідники, як: С. Костилова, Л. Нечипоренко, І. Михайлин, І. Храмцова [1].

Постановка завдання. Мета статті – висвітлення питань суспільної ідеології засобами публіцистичного жанру на сторінках української журнальної публіцистики в період перебудови (1985–1991 рр.).

Виклад основного матеріалу дослідження. У перші роки перебудови та гласності українська літературно-художня та громадсько-політична журнальна періодика ще практично повністю зберігала партійно-радянське ідеологічне забарвлення. Наприклад, журнал «Київ» друкував ще суто ідеологічного характеру статті. Про це говорять самі їхні назви: «Ілліч в Уфі» (П. Шабатин), «XXVII з'їзду КПРС – гідну зустріч. Все в ім'я людини», «Напередодні. Народ і партія єдині!» [2].

Така ж ситуація спостерігалась у перші роки перебудови і в редакційній політиці журналу «Жовтень». Так, дане видання під рубрикою «Червона ватра» продовжувало друкувати матеріали суто компартійної ідеології, про ідеологічну спрямованість яких можна судити навіть із заголовків. Серед них публікації В. Кравченка «За прикладом пролетаріату Росії» [3], О. Ткаченка «Умираю за справу робітничу. До 115-ї річниці від дня народження В.І. Леніна» [4], М. Романченка «Живи Україно, радянська державо» [5] та інші. У розпал перебудови ситуація в редакційній політиці українських журналів почала докорінно змінюватись.

Громадянську позицію журналістського колективу «Вітчизни» і свою особисту наприкінці 1980-х рр. головний редактор часопису сформулював у статті «Прозріння. Роздуми про дамби і реактори, багатство і бідність» так: «Ми прозріли, усвідомивши нарешті, що всі разом ми не «робоча сила», не «трудові ресурси» (по аналогії із природними), не абстрактні, знеособлені «кадри», які нібито вирішують все, а великий європейський народ з тисячолітньою матеріальною і духовною культурою. Сьогодні це, можливо, найголовніші зміни в суспільній свідомості, без яких годі було б сподіватися на успішне розв'язання економічних, соціальних, екологічних, культурних проблем» [6, с. 154].

Як своєрідний звіт-діалог редакційного колективу перед читацькою аудиторією й окреслення найбільш актуальних завдань журналу можна розглядати статтю «Що нам болить?», з якою заступник головного редактора журналу «Київ» О. Васильківський виступив на сторінках журналу, відкриваючи нову рубрику «Досил у номер». Автор зазначає: «Ми виконали більшість своїх зобов'язань перед читачами. До них прийшла після майже півстолітнього забуття «Сонячна

машина» Володимира Винниченка, з'явилася друга частина «Споминів» (рукописна спадщина) Михайла Грушевського, розпочато публікацію фундаментальної праці цього ж автора «Історія України-Русі». Зі сторінок «Києва» повернулися в нашу літературу деякі раніше «заборонені» твори Остапа Вишні, Сжи Єнджеєвича, Валер'яна Підмогильного, Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Василя Стуса <...>. Розмаїто, гадаємо, було також представлено й сьогоденній літературний процес. У розділах прози, поезії, публіцистики, критики ми надали місце талановитому доробку відомих майстрів і молодих авторів. Одне слово, більшість зобов'язань із нашого боку виконано».

Продовжуючи діалог із читачами журналу, О. Васильківський разом із ними намагається визначити найболючіші теми часопису: «Що болить нашим читачам? Що їх непокоїть? Хоча б таке: які книжки останніх двох-трьох років глибоко схвалювали читацьку громаду? Здавалося б, жодних обмежень, повна свобода творчості, тож побільше б одкровень у прозі чи поезії. Навіть сплеск публіцистики, що було намітився, влігся. Немає з ким воювати? Нічого відстоювати? Що, потрібен новий Чорнобиль чи новий канал Дунай – Дніпро, аби пера публіцистів стали знову гострими? Документалістика вивчає події півстолітньої давності, тягне на лаву підсудних «великих покійників», переписує історію <...>. Ніби й зрозуміло: хто знає минуле, володіє сьогоденнім і може прогнозувати завтрашній день».

Далі заступник головного редактора, відомий письменник висловлює свої міркування щодо ролі і місця творчої інтелігенції в перебудовних процесах, стверджуючи, що «творча інтелігенція завжди була політизованою. Демократизація і гласність швидко визначили хто є хто. Тут теж свої ліві, праві, центристи, хто очікує, чим усе закінчиться. І як мало тих, хто займається власне творчістю. Невже й справді енергія творення надовго перейшла в іншу якість – мітингову?» [7, с. 3–4].

У розвиток теми участі творчої інтелігенції в суспільно-політичному житті О. Васильківський у наступному номері журналу «Київ» публікує статтю «Чому письменники рвуться до влади», у якій акцентує увагу громадськості на тому, що українські письменники стурбовані долею України, а тому хочуть впливати на поліпшення стану справ через участь у політиці. Він пише: «У письменника є слово, і воно вільне. Незашорене інтересами відомства, громадської організації, вузького кола людей. Діячі культури в союзній Верховній Раді б'ють у чорнобильські дзвони, нагадуючи

про страждання знедолених, а наш землячок, депутат від громадської організації, звинувачує їх, вони, мовляв, нагнітають жахи» [8, с. 3–4].

У висвітленні питань суспільної ідеології на сторінках художньо-літературних і громадсько-політичних журналів ситуація кардинально змінюється лише в 1990 р. – публіцисти виступають за відокремлення та суверенітет України, за єднання з українцями в усьому світі. Автори проголошують національно-патріотичні вимоги і програми, головним змістом яких є політичне самовизначення української нації, висловлюються на підтримку позиції Народного Руху.

У контексті суспільної ідеології принципову оцінку тогочасної суспільно-політичної ситуації на сторінках журналу «Дзвін» дав головний редактор цього часопису Р. Федорів: «Ми розуміємо, що теперішні економічні біди – це не результат перебудови, не вина тих людей, які її починали – у наших бідах винна Система, яка, облудно проголошуючи велику мету на майбутнє, насправді жила одним днем, заповзаючи в борги на багато десятиріч уперед». У своїй публіцистичній статті автор аналізує невтішний стан справ у багатьох сферах суспільного життя, висловлює стурбованість за майбутнє України: «Куди ми йдемо? І як ми прийдемо до економічного та політичного суверенітету? На милицях? Я упевнений, що всесоюзні концерни, які почали виникати і за які вхопилися, мов за рятівну паличку, – це давня співанка центральних відомств на новий лад» [9, с. 67–70].

Головний редактор журналу «Дніпро», відомий поет М. Луків свою громадянську позицію в оцінці суспільно-політичної ситуації в Україні висловив поетичним рядком у своїй поемі «Живемо в епоху потрясінь». У цьому поетичному творі він із гіркою говорить про пережите українським народом – голодомор 1933-го р., сталінські репресії, афганську війну, трагедію Чорнобиля. Публіцистичну оцінку невтішних наслідків перебудови і труднощі сьогодення поет виклав поетичним словом:

Щебече, мов пташа, дитина,

Цвіте і сяє далина.

Але тривожна і сумна

Лежить під небом Україна [10, с. 106–108].

Генератором зміни суспільної ідеології в роки перебудови виступив Народний Рух України як найбільш масова опозиційна організація кінця 80-х рр. ХХ ст. Проте українські журнали певний час мовчали щодо цього. І лише читацька аудиторія спонукала редакції журналів висвітлювати

його діяльність. Зокрема, у листі до редакції журналу «Київ», вміщеному під рубрикою «Про Рух, символіку та інше <...>», робітник із міста Ізюм на Харківщині О. Верещака писав: «Такі видання, як «Київ», «Літературна Україна» несуть у своїх кращих публікаціях справжнє світло. Однак я не розумію, чому журнал мало приділяє уваги прогресивним громадським організаціям. Хотілося б, зокрема, прочитати про Рух» [11, с. 3].

Інший автор – Яр Славутич із Канади, у листі до журналу «Київ» дав таку оцінку Рухові: «Народний Рух охопив усі прошарки населення, українців і неукраїнців, – у цьому проявилась велика мудрість його організаторів! Багато вже зроблено для порятунку української мови та надання їй державного статусу. Є підстави сподіватися, що нарешті затріумфує справедливість – Україна стане рівною серед рівних і вільною серед вільних республік, суверенною державою не лише на папері, а й у реальності. Народний рух України за перебудову – чи не найкраща платформа, на яку спромоглася громадська думка сучасності. Саме тому цей Рух запевняє кожному свободу, стабільність і національне відродження. Українці всього світу, даймо ж йому масову підтримку!» [11, с. 4].

Усе вищезазначене спонукало журнал «Київ», до речі, першим з українських журналів, опублікувати Статут Народного Руху України за перебудову, цим самим заявивши про його підтримку і водночас опозиційність до Компартії. У цьому документі була здійснена реальна спроба сформулювати засади нової, справді державницької ідеології національного відродження і будівництва незалежної української держави [12, с. 81]. У цьому і наступних номерах журнал під рубрикою «Рух» публікував матеріали на злободенні теми суспільного життя. Серед них публікації М. Рябого «Кому потрібна моя голова?» [13], Р. Скалій «Хліб з добавкою» [14, с. 115–119], Ю. Богущого «Хто підніме дзвін?» [15, с. 120–122].

В унісон з активізацією суспільно-політичних процесів, що відзначалися в західних областях України вищою динамічністю, журнал «Жовтень» («Дзвін»), що виходив у Львові, починає публікувати гострі публіцистичні матеріали опозиційної до панівної ідеології тематики. Прикметно, що частина цих матеріалів друкувалася ще під суто радянською рубрикою «Пост імені Ярослава Галана». Так, один з активістів опозиції М. Косів виступив зі статтею «Народному Рухові – рух», у якій зробив спробу роз'яснити програмні ідеї цієї політичної сили, що набирала ваги.

Особливу увагу він акцентував на такому аспекті суспільної ідеології, як інтернаціоналістський характер Руху, підкреслюючи, що «Народний Рух України за перебудову – масова добровільна організація, яка базується на патріотичній ініціативі громадян Української РСР: українців, росіян, євреїв, болгар, греків, угорців, поляків, молдаван, усіх національностей, які живуть на українській землі». Автор наголошував, що «ми всі сини і дочки нашої спільної матері – української землі, її краса і багатство – наше спільне багатство, її болі – наші болі. Усі ми, живущі на Україні, п'ємо одну воду із Дніпра і Дністра, дихаємо одним повітрям степів і Карпат <...> і нам усім мають бути небайдужими питання: що ж робиться на цій землі, хто і як господарює на ній, хто і як розпоряджається багатством її надр?» [16, с. 71, 75].

Далі М. Косів, висловлюючи своє бачення ролі та місця Народного Руху у процесах духовного оновлення українського суспільства, стверджував, що «найактивнішою силою перебудови є усе-таки народ, незалежно від того, чи він заявляє про свою активність у голос, чи прикидається і вдає із себе слухняного та покійного – він, урешті-решт, творець історії і саме від нього залежить: відбудеться перебудова чи ні. Саме тому і потрібен Народний Рух за перебудову, який стане ланкою, що в'яже партію і народ, який буде новою формою єднання між комуністами і безпартійними. Маю на увазі здорові, некорумповані сили партії, а вони є, і їх немало, а не чиновницький, збіюрократілий апарат» [16, с. 79].

Оцінюючи появу на політичній карті України нових партій та їхній внесок у формування суспільної ідеології, В. Драч на сторінках журналу «Вітчизна» висловлює думку про те, що «здавалося б, що така щедра політична мозаїка повністю відповідає інтересам усього суспільства. Здавалося б, що наявність великої кількості партій і політичних угруповань дає змогу кожній соціальній групі краще виявити себе. Парадокс же полягає в тому, що у масі своїй люди сторожко придивляються до кожної з них. Як показують соціологічні дослідження, авторитет політиків і політики в очах громадськості не зростає» [17, с. 134].

Велике значення для усвідомлення громадськістю необхідності переорієнтації суспільної ідеології на проблеми національного відродження українського народу і створення власної суверенної держави мала аналітична стаття І. Дзюби «Історія наша триває <...>» у журналі «Золоті

ворота». У ній автор, простежуючи історію української суспільно-політичної думки, намагається дати відповідь на питання про найбільш оптимальний тип державного устрою України і про її місце у світовому співтоваристві. Водночас, як зазначає автор, «в осмисленні теми «Україна і світ» нам, мабуть, треба бути тверезими і самокритичними, враховувати сучасні критерії і навіть прагматизм сучасного людства. Бо часто ми звертаємося до неї в мелодраматичному настрої, ладні нарікати на весь світ за байдужість до наших бід, плачемо і просимо уваги – або ж хвалимося тим, що сьогодні для інших не має реальної ваги» [18, с. 3].

Автор, розмірковуючи над долею країни, зазначає, що «у різні часи Україна опинялася то в центрі європейського політичного життя, то на узбіччі. Її політична думка також знає періоди розквіту і деградації. Як у формах громадянського самоврядування, так і в політичних ідеях Україна часом синтезувала ідеї західного і східного походження, нерідко народжувала глибоко самобутні явища, але також ставала ареною випробування нав'язуваних моделей, жертвою чужих експериментів. Визначальним фактором для характеристики політичної історії та громадського життя українського народу є його тривала бездержавність, і залишається відкритим давно і палко дискутоване питання про те, чи ця бездержавність є наслідком недостатності державотворчої волі, чи, навпаки, накинена бездержавність призвела до атрофії державницького інстинкту» [18, с. 9].

Водночас, як зауважує І. Дзюба, це «не означає, що українська історія не мала своїх політичних параметрів. Попри все, вона є однією з найцікавіших граней історії європейської і світової, а не периферійним додатком до історії російської, як це нам подавалося. У ній народжувалися суспільні моделі й цінності, які збагачували або могли збагатити світовий досвід демократичної самоорганізації людства». Тому, на переконання автора, суспільна ідеологія державотворення повинна ґрунтуватися на наукових засадах і «по неї треба йти – і в глибини нашої національної спадщини, і в обшири світового політичного досвіду та філософського й історіософського думання». У цій справі не може бути спрощення – «самвидав» і подібне при всьому його значенні все-таки не є вершиною мудрості людства, як і ті кілька донедавна нелегальних текстів, на яких дехто вибудував весь свій світогляд» [18, с. 10].

Застерігає І. Дзюба і від ідеалізації націоналістичних поглядів: «Дарма частина молоді думає, що найвище й найадекватніше вираження

українського національно-визвольного руху – це ідеологія Д. Донцова і те, що дістало серед еміграції евфемістичну назву «інтегрального націоналізму». Демократичні традиції українського національно-визвольного руху незрівнянно багатші й привабливіші за донцовські й націократичні – і набагато сучасніші, не кажучи вже про те, що ширше й гармонійніше вписуються в основний потік загальнолюдських політичних шукань. Характерно, що українська політична еміграція після Другої світової війни, опинившись в атмосфері життя західних демократій, мусила в особі своїх кращих мислителів піддати ґрунтовній ревізії засади «інтегрального націоналізму». Було б дуже корисно, на думку І. Дзюби, якби молодь ознайомилася із сучасною українською зарубіжною політологією та з усім спектром політичних ідей на Західній Україні 1920–1940-х рр., тоді б вона не абсолютизувала й не ідеалізувала одну-єдину течію [18, с. 11].

Завершує свою статтю І. Дзюба таким висновком: «Якщо наш рух до незалежності в мирних – тобто в єдино можливих і прийнятних сьогодні – формах дасть сподіваний результат, то народ України, ставши господарем своєї долі, зможе невдовзі посісти гідне місце в сім'ї європейських народів. Гідне, але не особливе» [18, с. 15].

З кінця 1980-х рр. на сторінках журналів з'являються матеріали релігійної тематики (зокрема, друкування Нового заповіту (Новий завіт) [19].) як один із чинників формування нової суспільної ідеології та відходу від комуністичної політики атеїзму.

Проблеми історії та єдності сучасної української церкви на сторінках журналу «Дзвін» у статті «Наша українська церква, або чиї ми діти» порушив В. Ярема. Він констатує, що «наш бідний народ, колись ділений і неволений сусідами, не знає історії своєї рідної Церкви. Всі знають, що тисяча літ минула від масового хрещення киян, але яке джерело, які витoki цієї Церкви, на якій основі була збудована церковна організація, де був фактичний центр і де тепер повинен бути центр нашої Церкви, хто повинен керувати нею – тут погляди, на жаль, розходяться. Одні бачать свій центр у Москві, інші в Римі. Свідомі люди бажали б мати свій центр у Києві, столиці України, але якого сповідання єрарх повинен бути обраний митрополитом, чи, може, патріархом, хто мав би настановити, затвердити патріарха – немає однієї думки, немає однозначної відповіді» [20, с. 107].

Надаючи великого значення ролі церкви в національному відродженні України, В. Ярема у

своїй публіцистичній статті висловлює впевненість, що рух за відновлення Української автокефальної церкви набирає сили, важливу роль у цьому відіграють православні священники, які «йдуть постояти за свою рідну справу, за свою рідну, історично усправедливлену Церкву. То є знаком, що Російська церква поступово тратить свою владу на Україні. В тому я бачу перший проблиск майбуття православної України. Взагалі України. Якщо, може, й трапляться між нами нечесні люди, може, й зрадники <...>. Уберегтися від таких, особливо в наших обставинах, дуже важко. Гадаю, що й в українських католиків не обійдеться без цього. Тому не треба вказувати на когось пальцями. Треба шукати порозуміння, прагнути до єдності, бути відповідальним за майбутнє свого народу» [20, с. 110].

В аналізований нами період до дискусій на шпальти журналів редакції почали запрошувати представників релігійних кіл. У 1988 р. в журналі «Київ» під заголовком «Творити добро, шукати істину» було надруковане інтерв'ю єпископа Переяслав-Хмельницького Палладія, вікарія Київської єпархії [21].

Єпископ позитивно оцінив ідею перебудови і ті зміни, що відбуваються у ставленні держави до церкви. Він наголосив, що оновлення суспільного життя привертає увагу громадян до релігії як чинника суспільної ідеології: «Процес розширення демократизації й гласності в нашій країні поставив на порядок денний питання про послідовне здійснення політики стосовно віруючих. В її основі лежить принцип свободи віросповідання, проголошений у декреті «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви». Не завжди і не в усіх випадках здійснення цих принципів відбувалося так, як нам хотілося б. Нині триває перебудова в усіх сферах суспільного життя, в умовах якої змінюється ставлення до церкви. Я б сказав, що в стосунках між радянською державою і церквою стало більше довір'я». Унаслідок цього, за оцінкою єпископа Палладія, «за останній час у храмах появляється чимало молодих людей, багато з яких приймають хрещення. Хрещення приймають також люди у зрілому віці. Причина?.. Пошук мети духовного життя» [21, с. 114].

Висновки. Отже, як бачимо, трансформація української публіцистики в роки перебудови відбувалася у складних суспільно-політичних умовах, коли змінювалася економічна основа, характер соціально-культурного середовища та духовно-психологічна атмосфера суспільства. Мала місце тенденція до ослаблення цензурного

тиску, а згодом і втрачання компартійної монополії. Стала можливою реалізація громадянських прав і свобод. Журнали робили вагомий внесок в осмислення широким загалом суспільних процесів, утвердження плюралізму думок. Актуальні і співзвучні часові публіцистичні матеріали видань зумовили зростання їх тиражу і популярності.

У публікаціях журналів дедалі менше місця відводилося партійним агітаційно-пропагандистським темам. Натомість на передній план виходи-

лись матеріали, присвячені оновленню суспільної ідеології та системи цінностей тодішнього радянського суспільства. На завершальному етапі перебудови гострій критиці піддається існуючий лад і подвійні стандарти панівної ідеології, набувають актуальності публікації, в яких автори виступають за відокремлення та суверенітет України, підтримуються національно-патріотичні вимоги і програми, схвалюються дії політичних сил, які виступають виразниками національної ідеї.

Список літератури:

1. Костишева С. До питання про природу трансформаційних процесів у системі друкованих ЗМІ України другої половини 80-х – першої половини 90-х рр. XX ст. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. Вип. 9. Київ : Інститут історії України НАН України, 2003. С. 332–352 ; Нечипоренко Л. Еволюція української преси в контексті реформування суспільства (1985–1991 рр.). *Література та культура Полісся*. 2012. Вип. 69. С. 366–373 ; Михайлин І. Історія української журналістики. Харків : ХІФТ, 2000. 279 с. ; Храмова І. Проблематика суспільної ідеології в українській публіцистиці часів перебудови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2015. № 7. С. 79–83.
2. Шабатин П. Ілліч в Уфі. *Київ*. 1985. № 4. С. 120–124 ; XXVII з'їзду КПРС – гідну зустріч. Все в ім'я людини. *Київ*. 1986. № 1. С. 8–15 ; Напередодні. Народ і партія єдині! *Київ*. 1986. № 2. С. 3–10.
3. Кравченко В. За прикладом пролетаріату Росії. *Жовтень*. 1985. № 8. С. 85–94.
4. Ткаченко О. Умираю за справу робітничу. До 115-ї річниці від дня народження В.І. Леніна. *Жовтень*. 1985. № 12. С. 81–93.
5. Романченко М. Живи Україно, радянська державо. *Жовтень*. 1985. № 1. С. 66–73.
6. Глушко О. Прозріння. Роздуми про дамби і реактори, багатство і бідність. *Вітчизна*. 1989. № 7. С. 152–160.
7. Васильківський О. Що нам болить. *Київ*. 1990. № 1. С. 3–4.
8. Васильківський О. Чому письменники рвуться до влади. *Київ*. 1990. № 2. С. 3–4.
9. Федорів Р. Смутне сонце на Україні, або ж на милицях до суверенітету : не виголошена промова на II з'їзді народних депутатів СРСР. *Дзвін*. 1990. № 4. С. 67–70.
10. Луків М. Живемо в епоху потрясінь. *Дніпро*. 1991. № 2. С. 106–108.
11. Про Рух, символіку та інше. *Київ*. 1990. № 3. С. 3–4.
12. Храмова І. Проблематика суспільної ідеології в українській публіцистиці часів перебудови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2015. № 7. С. 79–83.
13. Рябий М. Кому потрібна моя голова? *Київ*. 1990. № 5. С. 111–124 ; № 6. С. 93–114.
14. Скалій Р. Хліб з добавкою. *Київ*. 1990. № 6. С. 115–119.
15. Богуцький Ю. Хто підніме дзвін? *Київ*. 1990. № 6. С. 120–122.
16. Косів М. Народному Рухові – рух. *Жовтень*. 1989. № 11. С. 75–79.
17. Драч В. Народ і партія єдині. *Вітчизна*. 1991. № 7. С. 129–136.
18. Дзюба І. Історія наша триває <...>. *Золоті ворота*. 1991. № 1. С. 3–15.
19. Новий Заповіт. *Дніпро*. 1991. № № 5–9.
20. Ярема В. Наша українська церква, або чий ми діти. *Дзвін*. 1990. № 10. С. 107–110.
21. Творити добро, шукати істину. Бесіда з єпископом Переяслав-Хмельницьким Палладієм, вікарієм Київської єпархії. *Київ*. 1988. № 9. С. 109–114.

Danilevsky V.V. PECULIARITIES OF THE IDEOLOGICAL PATHOS DECLINE OF UKRAINIAN MAGAZINE JOURNALISM IN THE CONDITIONS OF THE GAINING SCALE THE PROCESS OF SOCIETY DEMOCRATIZATION (1985–1991)

The article covers the issue of social ideology transformation by means of journalistic genre on the pages of Ukrainian magazines during the perestroika (restructuring) period (1985 – 1991). It is proved that transformation of Ukrainian journalism in the years of perestroika took place in difficult socio-political conditions when the economic basis, the nature of the socio-cultural environment and the spiritual and psychological atmosphere of society were changing. It is stated that during this period materials devoted to the renewal of

social ideology and the system of Soviet society' values of that time were brought to the fore. It is noted that in the midst of perestroika there was a tendency to weaken the censorship pressure in the magazine environment and later the loss of the Communist Party monopoly, at the same time the realization of civil rights and freedoms become possible. Relevant and in tune with time the journalistic materials of magazine editions caused the increase of their circulation and popularity. It is pointed out that Ukrainian socio-political and fiction journals have made a significant contribution to the public understanding of social processes and the affirmation of pluralism. It is stated that religious issues have been appearing on the magazines' pages since the late 1980's indicating the formation of a new social ideology at that time and a step back from communist politics of atheism. It is concluded that at the final stage of restructuring, the existing system and double standards of dominant ideology are strongly criticized, publications where the authors advocate separation and sovereignty of Ukraine, become relevant, national patriotic demands and programs are supported, actions of political forces that express the national idea are approved.

Key words: *author, magazines, ideology, perestroika (restructuring), publications, journalism, editor, society, reader.*